



# Χρηματοπιστωτική νομοθεσία στην ΕΕ: Αυτορρύθμιση με ισχύ νόμου;



γράφει ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΣΣΑΛΟΣ\*

Το κείμενο εξετάζει τις μεθόδους εργασίας που χρησιμοποιούν οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) κατά τη συγγραφή της νομοθεσίας που καθορίζει τις δομές και το ρυθμιστικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών αγορών. Παρέχει στοιχεία πάνω στη συμμετοχή των χρηματοπιστωτικών εταιρειών στη διαδικασία εκπόνησης της νομοθεσίας και συγκρίνει το ανθρώπινο δυναμικό που κινητοποιούν «θεσμοί» και «αγορές» για τη διαδικασία αυτή. Προσεγγίζει επίσης το γεγονός ότι τα ειδικευμένα στη χρηματοπιστωτική ρύθμιση στελέχη της ΕΕ έχουν συχνά προηγούμενη εργασιακή εμπειρία στον ιδιωτικό χρηματοπιστωτικό τομέα, ως παράγοντα σχηματισμού μιας ενιαίας κοινωνικής ομάδας που αποτελείται τόσο από τους «ρυθμιστές» όσο και από τους «ρυθμιζόμενους». Υπόθεσες εργασίας είναι η γνωσιακή εξάρτηση των θεσμών της ΕΕ από τις μεγάλες τράπεζες και άλλες χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και η κοινότητα συμφερόντων μεταξύ των στελεχών της ΕΕ και των στελεχών των εταιρειών αυτών.

## Εισαγωγή

Το πολιτικό οικοδόμημα της ΕΕ έχει ως ιστορική βάση την οργάνωση συγκεκριμένων αγορών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο γερμανικός «ορντολιμπερα-

λισμός» (*ordoliberalism*) ως παρακλάδι του νεοφιλελευθερισμού είναι η θεωρητική κόκκινη κλωστή που διαπερνά όλα τα στάδια της ευρωπαϊκής οικοδόμησης από τη δεκαετία του 1950 μέχρι σήμερα (Denord & Schwartz, 2009). Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, η αγορά δεν προκύπτει από κάποια φυσική διαδικασία, αλλά είναι ένα κοινωνικό

\* Υποψήφιος διδάκτορας στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου

κατασκέυασμα. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τον ορντολιμπεραλισμό, η κρατική εξουσία πρέπει να δημιουργεί τους θεσμούς που καθορίζουν το πλαίσιο της αγοράς και να εκπαιδεύει τους πολίτες να λειτουργούν με βάση τη λογική της αγοράς.<sup>1</sup> Οι διάφορες κλαδικές αγορές σε επίπεδο ΕΟΚ/ΕΕ οικοδομήθηκαν πάντα στη βάση στενής συνεργασίας της πολιτικής εξουσίας με τους ισχυρότερους καπιταλιστές του κάθε κλάδου. Στόχος ήταν η προάσπιση των συμφερόντων τόσο των καπιταλιστών αυτών όσο και των αστών πολιτικών και κρατικών και κοινοτικών αξιωματούχων αρχικά ενάντια σε κάθε απειλή σοσιαλιστικής απαλλοτρίωσης και στη συνέχεια για την υπεράσπιση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και της παγκόσμιας οικονομικής κυριαρχίας του ευρωπαϊκού αλλά και ιδιαίτερα του ευρωπαϊκού κεφαλαίου.

Εκτενείς και λεπτομερείς μελέτες έχουν γραφτεί σχετικά με το πώς οικοδομήθηκε η Ευρωπαϊκή Αγορά Χάλυβα (Berger, 2000), η Κοινή Αγροτική Πολιτική, που αποτελείται από σειρά αγορών αγροτικών προϊόντων (Hrabanski, 2007), ή η ενιαία αγορά αυτοκινήτων και άλλων οχημάτων (Moguen-Toursel, 2007). Από τη δεκαετία του 1970, η πίεση για δια-

κρατικές συγχωνεύσεις ώστε να αντεπεξέλθουν οι ευρωπαϊκές καπιταλιστικές εταιρείες στον διεθνή ανταγωνισμό, κυρίως σε τομείς όπως οι ηλεκτρικές συσκευές, η αεροναυπηγική και οι τεχνολογίες επικοινωνιών, οδήγησε στην εκπόνηση του σχεδίου της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, που κατέληξε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (Defraigne, 1999). Η ισχυροποίηση των αρμοδιοτήτων της Κομισιόν στους κανόνες ανταγωνισμού και στις συγχωνεύσεις έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην οργάνωση της ενιαίας αγοράς.

Η οργάνωση των αγορών συνεχίζει να αποτελεί τον πυρήνα της δράσης των πολιτικών θεσμών της ΕΕ. Με αφορμή την κρίση, οι όροι πώλησης της εργατικής δύναμης («αγορά εργασίας») εισέρχονται όλο και περισσότερο στο πεδίο αρμοδιοτήτων της ΕΕ. Ιστορικά ρόλος της ήταν να πιέζει παντού για την επιδείνωσή τους εις βάρος των εργαζομένων, τώρα όμως προσπαθεί να καθορίζει και τις λεπτομέρειες (επίπεδο διαπραγματεύσεων, μισθοί, ασφάλιση). Πρόσφατες μελέτες περιγράφουν το πώς η εξειδικευμένη γνώση που σχετίζεται με την οργάνωση των διάφορων αγορών και τις περιβαλλοντικές, υγειονομικές, κοινωνικές κ.λπ. συνέπειές της μονοπωλείται από τις πολυεθνικές και αποτελεί τη βάση μιας συστηματοποιημένης συνεργασίας τους με τους θεσμούς της ΕΕ για την παραγωγή του νομικού πλαισίου των αγορών αυτών (χημικά προϊόντα [Laurens, 2015], εντομοκτόνα και φυτοφαρμακευτικά προϊόντα με ενδοκρινικούς διαταρράκτες [Martin, 2016], σπρέι [Baudrin, 2016] κ.ά.).

Στο παρόν άρθρο θα παρουσιάσουμε το πλαίσιο γνωσιακής εξάρτησης και ταυτότητας συμφερόντων ΕΕ και χρηματοπιστωτικών κολοσσών, μέσα στο οποίο παράγεται η ευρωπαϊκή νομοθεσία που ρυθμίζει τις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Η χρηματοπιστωτική απελευθέρωση αποτέλεσε για το κεφάλαιο το δρόμο εξόδου από την κρίση υπερσυσσώρευσης στη δεκαετία του 1970 (Houben, 2008· Laravitsas, 2013). Στην Ευρώπη ενσαρκώθηκε στην ενιαία αγορά χρημα-

1. Σύμφωνα με τη μαρξιστική θεωρία, η παρέμβαση του κράτους είναι δομικό στοιχείο του καπιταλιστικού συστήματος ήδη από τη φάση της πρωταρχικής συσσώρευσης (Μαρξ 2002: 775· Μηλιός, Δημούλης & Οικονομάκης, 2005: 14, 67· Καλαμπόκας, 2013: 71). Ο ορντολιμπεραλισμός αποτελεί κατά κάποιον τρόπο τη συνειδητοποίηση και θεωρητικοποίηση από πλευράς της άρχουσας τάξης του ρόλου του κράτους ως οργανωτή του «ελεύθερου ανταγωνισμού», σε αντίθεση με τους κλασικούς Αγγλοσάξονες φιλελεύθερους που θεωρούσαν ότι ο «ανταγωνισμός» αναπτύσσεται αυθόρμητα (Denord et al., 2015). Πολλές μορφές «φιλελεύθερου κρατικού παρεμβατισμού» προϋπήρξαν του ορντολιμπεραλισμού. Το ειδοποιό στοιχείο του είναι η αναγνώριση του κράτους ως κεντρικού εγγυητή της αγοράς και διαμορφωτή των συνειδήσεων υπέρ της με βασικό αντίπαλό του την πίεση της «κοινής γνώμης» και των «ομάδων συμφερόντων» που εκπροσωπούν τις μάζες (Eucken, 1952).

τοπιστωτικών υπηρεσιών, που συνδέθη-  
κε οργανικά με το σχέδιο για το ενιαίο  
νόμισμα από το 1989 (Delors, 1989).  
Η εξασφάλιση των δομών λειτουργίας  
των διάφορων χρηματοπιστωτικών αγο-  
ρών στην Ευρώπη αποτελεί μια από τις  
πιο κεντρικές δραστηριότητες της ΕΕ.

Ο κεντρικός ρόλος του χρηματοπιστω-  
τικού τομέα στην ενιαία αγορά και άρα  
στο οικοδόμημα της ΕΕ καθορίζεται,  
πρώτον, από το σημαντικό βάρος του  
ως οικονομικού κλάδου. Τα κέρδη του  
χρηματοπιστωτικού τομέα, αν συνυπο-  
λογίσουμε και τα παράγωγα επί εμπο-  
ρευμάτων (*commodity derivatives*),  
είναι μεγαλύτερα από κάθε άλλο κλά-  
δο της οικονομίας χωριστά, χωρίς να  
ξεπερνούν το άθροισμα των άλλων  
κλάδων. Ο κεντρικός του ρόλος καθορί-  
ζεται, δεύτερον, από το ότι η ανάπτυξη  
των υπόλοιπων κλάδων εξαρτάται από  
το αν αυτός θα παρέχει χρηματοδότη-  
ση. Μετά την πολύ συγκεκριμένη δράση  
που ανέλαβε η ΕΕ ώστε να συρρικνωθεί  
η δημοσία πίστη (Seikel, 2014), κεντρι-  
κός γνώμονας για τη χρηματοδότηση  
επιχειρήσεων είναι το κατά πόσον αυτή  
είναι κερδοφόρα για τα ιδιωτικά χρη-  
ματοπιστωτικά ιδρύματα (Woll, 2013).  
Σε κάποιες χώρες η χρηματοπιστωπι-  
στωτική επιχείρησης να εξαρτώνται  
πολύ λιγότερο από τα τραπεζικά δάνεια  
(Laravitsas, 2013), αλλά, ακόμα και για  
να αντλούμε ρευστότητα από τους δικούς  
τους χρηματοπιστωτικούς τίτλους, πρέ-  
πει να πληρώνουν διάφορους χρηματο-  
πιστωτικούς μεσάζοντες. Τρίτος παρά-  
γοντας που καθορίζει την κεντρικότητα  
του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι το  
ότι από τη δεκαετία του 1980 τα αστι-  
κά κράτη αποφάσισαν να ξαναμετα-  
τρέψουν τον εαυτό τους από κυρίαρχο  
της χρηματοδότησής τους που ήταν στη  
μεταπολεμική περίοδο σε απλό δανειο-  
λήπτη, όπως ήταν μέχρι τη δεκαετία του  
1930. Τα κράτη κατέστησαν, έτσι, και  
πάλι<sup>2</sup> εξαρτημένα από τις αγορές ομο-

λόγων (Lemoine, 2016). Η μετατροπή  
της χρηματοπιστωτικής κρίσης σε κρίση  
δημόσιου χρέους στην Ευρωζώνη απο-  
κάλυψε το βάθος του φαινομένου αυ-  
τού. Οι τρεις αυτοί παράγοντες δίνουν  
μεγάλη σημασία στη ρύθμιση της χρη-  
ματοπιστωτικής αγοράς από την ΕΕ ως  
μια πολύ ιδιαίτερη αγορά με κεντρικό  
ρόλο στο οικοδόμημα της ΕΕ.

Πριν από την κρίση του 2008, η δρα-  
στηριότητα αυτή βρισκόταν ουσιαστικά  
εκτός της πολιτικής συζήτησης, αφού  
καμία σχεδόν πολιτική δύναμη δεν την  
ιεραρχούσε ως πολιτικά κρίσιμη κι έτσι  
αφηνόταν στα χέρια των «ειδικών» τόσο  
του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού  
τομέα. Κατά την κυρίαρχη «γενική πα-  
ραδοχή», τα «ευεργετήματα» που πρό-  
σφερε η απελευθέρωση και η ανάπτυξη  
της χρηματοπιστωτικής σφαίρας στην  
«πραγματική οικονομία» ήταν «αυτονό-  
ητα», συμπεριλαμβανομένης της συμβο-  
λής στη «δημιουργία θέσεων εργασίας». Μετά την κρίση η συζήτηση πολιτικοποι-  
ήθηκε<sup>3</sup> (Woll, 2013) και έλαβε μια σχετι-  
κή προσοχή από τα μέσα ενημέρωσης. Η  
«πολιτικοποίηση» αυτή δεν είχε αρκετό  
βάθος ώστε να οδηγήσει σε θεμελιώδεις  
αλλαγές στη λειτουργία της χρηματοπι-  
στωτικής σφαίρας, έβγαλε όμως από τη  
πολιτική αφάνεια μια κεντρική λειτουρ-  
γία του οικοδομήματος της ΕΕ.

Η ερευνήτρια Ελένη Τσίγγου μιλά για  
μια «διεθνή κοινότητα πολιτικής (policy  
community) ειδικών» με επιστημονική  
βάση νομιμοποίησης η οποία αποτελεί-

19ο αιώνα και μέχρι τη δεκαετία του 1930, οι τραπεζίτες ελέγχουν στην ουσία τον τρόπο με τον οποίο χρηματοδοτούνται τα κράτη (Théret, 1990). Κατά τη μεγάλη «κείνισιανή παρένθεση» ωστόσο, και ιδιαίτερα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τα κράτη θα πάρουν υπό τον έλεγχό τους τον καθορισμό των επιτοκίων, καθώς και υπό την άμεση διαχείρισή τους μεγάλο μέρος της αποταμίευσης. Μόλις το 20% της χρηματοδότησής τους θα εξαρτάται από τις ομολογιακές αγορές (Lemoine, 2016).

3. Με την έννοια ότι πολιτικοί αρχηγοί όπως ο Σαρκοζί (Sarkozy), η Μέρκελ (Merkel) ή ο Γκ. Μπράουν (G. Brown) άρχισαν να μιλούν δημόσια για ένα θέμα για το οποίο ποτέ πριν δεν μιλούσαν.

2. Ο Μαρξ υπογραμμίζει το δημόσιο χρέος ως έναν από τους μοχλούς της πρωταρχικής συσσώρευσης (Μαρξ, 2002: 779). Από τον

ται τόσο από γραφειοκράτες και τεχνοκράτες των Υπουργείων Οικονομικών και των Κεντρικών Τραπεζών όσο και από στελέχη του ιδιωτικού χρηματοπιστωτικού τομέα. Η κοινότητα αυτή δημιουργήθηκε σταδιακά τα τελευταία τριάντα χρόνια. Πιλόταρε όλη τη διαδικασία της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης, αλλά καθόρισε και τα μέτρα που πάρθηκαν ως αντίδραση στην κρίση του 2008 (Tsingou, 2009). Στη βάση της έννοιας του «κοινωνικού κεφαλαίου» του Πιερ Μπουρντιέ (Pierre Bourdieu), ο Γάλλος κοινωνιολόγος Σιλβάν Λοράνς (Sylvain Laurens) διατύπωσε την έννοια του «γραφειοκρατικού κεφαλαίου με τεχνική βάση» που είναι συγκεκριμένο για κάθε διαφορετικό οικονομικό κλάδο. Στην έννοια αυτή κατέληξε μελετώντας τον τρόπο με τον οποίο τα στελέχη της Κομισιόν δουλεύουν με τις κλαδικές ομοσπονδίες βιομηχανών. «Ευρωκράτες» και εκπρόσωποι των εταιρειών χτίζουν σχέσεις μακράς διάρκειας που βασίζονται στην κοινή γνώση της κατάστασης (τεχνολογικής, οικονομικής κ.λπ.) κάποιου συγκεκριμένου κλάδου, καθώς και των διοικητικών και πολιτικών διαδικασιών που καθορίζουν το πλαίσιο λειτουργίας του. Την απόκτηση της κοινής αυτής γνώσης που κάνει κάποιον μέλος μιας *policy community* ο Λοράνς την ονομάζει «συσσώρευση γραφειοκρατικού κεφαλαίου».

Το παρόν κείμενο επιχειρεί να δείξει πώς λειτουργεί το πεδίο της χρηματοπιστωτικής ρύθμισης της ΕΕ που αποτελείται από τα στελέχη και τους αξιωματούχους τόσο των θεσμών της όσο και των εταιρειών που μετέχουν στην υπό ρύθμιση αγορά: με ποιες διαδικασίες συνεργάζονται για να συντάξουν τα νομοθετικά πλαίσια και πώς συχνά στελέχη ανακυκλώνονται από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα και τούμπαλιν.

Ως παράδειγμα μελέτης (*case study*) παίρνουμε την αναθεώρηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (MiFID/R 2)<sup>4</sup>. Η

νομοθεσία αυτή καθορίζει «τι είδους πλατφόρμες» συναλλαγών υπάρχουν (χρηματιστήρια, *multilateral trade facilities* κ.ά.), ποια προϊόντα συναλλάσσονται σε ποιες από αυτές ή εκτός αυτών και τι υποχρεώσεις δημόσιας πληροφόρησης υπάρχουν για τις προσφορές τιμών προ πώλησης, το μέγεθος των συναλλαγών και τις τελικές τιμές μετά την πώληση που επιβάλλονται για κάθε προϊόν. Ρυθμίζει επίσης τις αγορές παραγώγων επί εμπορευμάτων και τις Συναλλαγές Υψηλής Συχνότητας (*High Frequency Trading*), ενώ ενισχύει τους κανόνες προστασίας των επενδυτών. Πρόκειται για το νομοθέτημα που καθορίζει τη δομή της ευρωπαϊκής «αγοράς των αγορών» χρηματοπιστωτικών τίτλων. Δεκάδες χρηματιστήρια και εναλλακτικές πλατφόρμες συναλλαγών, καθώς και δεκάδες τράπεζες και άλλες επιχειρήσεις σε ρόλο μεσάζοντα βρίσκονται σε συνεχή ανταγωνισμό μεταξύ τους για το ποιά θα γίνουν οι συναλλαγές και ποιος θα βγει κερδισμένος. Το MiFID/R 2 είναι το κατεξοχήν νομοθετικό πακέτο με το οποίο η ΕΕ αντιμετωπίζει το ζήτημα που σχεδόν ομόφωνα οι συστημικοί οικονομολόγοι –από τα *think tank* της ίδιας της χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας ως τους Στίγκλιτς (Stiglitz) και Κρούγκμαν (Krugman)– αναγνώρισαν ως μια από τις αιτίες της κρίσης, δηλαδή τη γιγάντωση των συναλλαγών παραγώγων και των τιτλοποιημένων προϊόντων σε αγορές εκτός κάθε πλαισίου ρύθμισης. Το G20 του 2009 είχε θέσει ως στόχο να γίνονται όλες οι συναλλαγές σε ρυθμισμένες αγορές με διαφάνεια και το MiFID/R 2 ήταν το κύριο όχημα για την επίτευξη του στόχου αυτού στην Ευρώπη. Πρόκειται λοιπόν για ένα πολύ ενδιαφέρον πεδίο βάσει του οποίου μπορούν να μελετηθούν οι

---

τοπιστωτικών μέσων (Directive 2014/65/EU on Markets in Financial Instruments Directive [MiFID] & Regulation [EU] No 600/2014 on markets in financial instruments [MiFIR]). Η προϋπάρχουσα νομοθεσία (MiFID/R 1) εγκρίθηκε το 2004 (Οδηγία) και το 2006 (Κανονισμός) και μπήκε σε εφαρμογή το 2007.

---

4. Οδηγία 2014/65/ΕΕ για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 600/2014 για τις αγορές χρημα-

σχέσεις της ΕΕ με τα χρηματοπιστωτικά λόμπι.

## Η ιδιαιτερότητα του χρηματοπιστωτικού λόμπι στις Βρυξέλλες

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι ο οικονομικός κλάδος με τους περισσότερους λομπίστες στις Βρυξέλλες : 700 οργανώσεις και 1.700 επαγγελματίες εκπροσωπούν τα συμφέροντά τους στους θεσμούς της ΕΕ. Ξοδεύουν περίπου 120 εκατ. ευρώ το χρόνο για το σκοπό αυτό έναντι των 4 μόλις εκατ. που ξοδεύουν περίπου 150 ενώσεις καταναλωτών, συνδικάτα και ΜΚΟ «δημόσιου συμφέροντος», που επιχειρούν να συμμετέχουν στη θεσμική συζήτηση για τη χρηματοπιστωτική ρύθμιση με λιγότερους από 100 λομπίστες πλήρους απασχόλησης (Corporate Europe Observatory, 2014). Ο επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Χρηματοπιστωτικής Ρύθμισης και το Γραφείο του αρμόδιου επιτρόπου δήλωσαν 515 συναντήσεις με λομπίστες από τα τέλη του Δεκέμβρη 2014 ως το Γενάρη του 2015, εκ των οποίων μόνο 39 δεν εκπροσωπούσαν εταιρικά συμφέροντα (Transparency International, 2015).

Η αναλογία καπιταλιστικών και μη καπιταλιστικών συμφερόντων που είναι παρόντα στις Βρυξέλλες είναι 20 προς 1 στον χρηματοπιστωτικό τομέα, ενώ συνήθως είναι γύρω στο 10 προς 1 στους κλάδους της «πραγματικής οικονομίας», όπως π.χ. στην αυτοκινητοβιομηχανία.<sup>5</sup> Αυτό ωστόσο δεν είναι το κύριο είδος το οποίο το χρηματοπιστωτικό λόμπι σε σχέση με τα υπόλοιπα. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι ο μόνος που διαθέτει περισσότερους και βασικά πάνω από τους διπλάσιους λομπίστες σε σχέση με τους πολιτικούς

και τους γραφειοκράτες των ευρωπαϊκών θεσμών που ασχολούνται με τη ρύθμισή του: 1.700 λομπίστες εργάζονται καθημερινά με περίπου 700 εκπροσώπους της Κομισιόν, του Συμβουλίου, του Ευρωκοινοβουλίου και των ευρωπαϊκών αρχών εποπτείας (ESMA, EBA, EΙΟΡΑ).<sup>6</sup> Αυτό σημαίνει ότι οι ρυθμιζόμενοι έχουν στη διάθεσή τους περισσότερο «γραφειοκρατικό κεφάλαιο» από τους ρυθμιστές.

## Οι συγκεκριμένοι συσχετισμοί στο MiFID/R 2

Οι λίστες παρουσίας στις ακροάσεις που οργανώθηκαν από τους θεσμούς της ΕΕ, ο αριθμός των ερωτηματολογίων που κατατέθηκαν στο πλαίσιο διαβουλεύσεων, σε συνδυασμό με πληροφορίες που συλλέξαμε στους ιστότοπους των λόμπι, καταδεικνύουν ότι 300 περίπου λομπίστες, που στη συντριπτική τους πλειοψηφία εκπροσωπούν συμφέροντα χρηματοπιστωτικών κολοσσών, ήταν ενεργοί στο νομοθετικό ντοσιέ της αναθεώρησης του MiFID/R.

Στο ίδιο ντοσιέ ήταν ενεργοί: ένας ευρωβουλευτής, ένας βοηθός και ένας σύμβουλος πολιτικής ομάδας κατά μέσο όρο για καθεμία από τις πέντε βασικές πολιτικές ομάδες της Ευρωβουλής (σύνολο 18 άτομα)· έξι στελέχη της ενότητας G3 της αρμόδιας Γενικής Διεύθυνσης της Κομισιόν και 14 ακόμα στελέχη από τέσσερις άλλες ενότητες με βοηθητικό ρόλο, τη νομική υπηρεσία και το Γραφείο του αρμόδιου επιτρόπου για λογαριασμό της Κομισιόν (20 άτομα)· δύο στελέχη κατά μέσο όρο από κάθε μόνιμη αντιπροσωπεία των κρατών-μελών (60 περίπου άτομα)· τέλος, 15 στελέχη της Ευρωπαϊκής Αρχής Κινητών Αξιών και

5. Τα στοιχεία προέρχονται από επεξεργασία των δεδομένων του «Μητρώου Διαφάνειας» της ΕΕ· βλ. <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do?locale=el#el>.

6. European Securities and Markets Authority: Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών· European Banking Authority: Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών· European Insurance and Occupation Pensions Authority: Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων.

Αγορών (ESMA),<sup>7</sup> της αρχής της ΕΕ που είναι υπεύθυνη για την επεξεργασία των εφαρμοστικών μέτρων της νομοθεσίας η οποία ρυθμίζει τις χρηματαγορές. Συνολικά, λίγο πάνω από 100 εκπρόσωποι των πολιτικών θεσμών εργάστηκαν για την αναθεώρηση του MiFID, το οποίο σημαίνει μια αναλογία περίπου 3:1 υπέρ του ιδιωτικού τομέα.

## Το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο στην καρδιά της θεσμικής διαδικασίας

Ο τρόπος με τον οποίο οι θεσμοί της ΕΕ οργανώνουν τη δουλειά για τη σύνταξη των νέων νόμων βασίζεται στην εμπλοκή των εκπροσώπων συμφερόντων. Στην περίπτωση του MiFID η πρώτη ενέργεια της Κομισιόν ήταν να δημιουργήσει, το Δεκέμβριο του 2009, 6 ομάδες «φορέων συμφερόντων» (*stakeholders*) που θα μελετούσαν έξι νέες θεματικές στις οποίες θα επεκτεινόταν η εφαρμογή του MiFID/R. Τα δύο τρίτα των μελών αυτών των ομάδων εκπροσωπούσαν μεγάλες χρηματοπιστωτικές εταιρείες. Τα πορίσματά τους αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία δούλεψαν οι υπάλληλοι της Κομισιόν για να ετοιμάσουν ένα ερωτηματολόγιο 300 σελίδων που παρουσίαζε διαφορετικές επιλογές μέτρων και καλούσε όλους τους μετέχοντες στις αγορές να δηλώσουν τις προτιμήσεις τους ή να προτείνουν άλλα μέτρα δικαιολογώντας τα. Πάνω από 2.000 απαντήσεις κατατέθηκαν, στη βάση των οποίων, πάλι, η Κομισιόν ετοίμασε τη νομοθετική της πρόταση. Στη μελέτη επιπτώσεων (*impact assessment*), την οποία είναι υποχρεωμένη να δημοσιεύει μαζί με κάθε νομοθετική πρόταση, η Κομισιόν δικαιολογεί συνήθως τις επιλογές της λέγοντας ότι ακολουθεί την άποψη της πλειοψηφίας των συμμετε-

χόντων στη διαβούλευση. Όταν δεν το κάνει αυτό, αισθάνεται υποχρεωμένη να εξηγήσει το γιατί. Η Κομισιόν προσέλαβε επιπλέον την *Europe Economics* για να κάνει ανάλυση κόστους-οφέλους στα υπό εξέταση διαφορετικά μέτρα και την *Price Waterhouse Coopers* για να συντάξει αναφορά σχετικά με το ποιες ακριβώς είναι οι δραστηριότητες στις διαφορετικές αγορές. Πρόκειται για δύο εταιρείες που εξαρτώνται οικονομικά από τα συμβόλαιά τους με τους χρηματοπιστωτικούς κολοσσούς.

Οι πολιτικοί θεσμοί έχουν ελάχιστες δυνατότητες να γνωρίζουν τι συμβαίνει στις αγορές, ειδικά όταν μιλάμε για ένα νομοθέτημα που στοχεύει να ρυθμίσει τις αγορές που μέχρι τώρα ήταν εκτός κάθε πλαισίου ρύθμισης και άρα ελάχιστες πληροφορίες για αυτές βρίσκονται στα χέρια των δημόσιων αρχών. Οι νομοθέτες εξαρτώνται από τα χρηματοπιστωτικά λόμπι για να μάθουν το μέγεθος των «σκοτεινών» αγορών τις οποίες επιχειρούν να ρυθμίσουν, και διαφορετικοί υποκλάδοι της χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας (τράπεζες εναντίον χρηματιστηρίων) τροφοδότησαν τη νομοθετική διαδικασία με διαφορετικά μεγέθη γύρω από τα οποία έλαβε χώρα η πολιτική επιχειρηματολογία. Η AFME (*Association of Financial Markets in Europe*), δηλαδή η ομοσπονδία των ενεργών στις χρηματαγορές τραπεζών, παρείχε στους συμμαχους της ευρωβουλευτές στοιχεία για το μέσο μέγεθος των συναλλαγών σε ομόλογα, ώστε να διεκδικήσουν ένα όριο μεγέθους πάνω από το οποίο οι συναλλαγές αυτές θα εξαιρούνταν από την υποχρέωση της διαφάνειας. Η EFAMA (*European Fund and Asset Managers Association*), η ομοσπονδία των εταιρειών διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων (*asset managers*), παρείχε στοιχεία για το ποσοστό των μελών της που διενεργούσαν συναλλαγές εκτός «ρυθμισμένων αγορών», ώστε να ενισχύσει το επιχειρήμα υπέρ περισσότερων εξαιρέσεων τονίζοντας ότι και οι «τελικόι χρήστες» (σαν να λέμε οι «καταναλωτές») των χρηματοπιστωτικών προϊόντων τις χρειάζονται.

7. Η ESMA έχει 185 δικούς της υπαλλήλους, αλλά στις εργασίες της συμμετέχουν και εκπρόσωποι των 28 εθνικών ρυθμιστικών αρχών.



Η πώληση των δεδομένων των αγορών αποτελεί μια πολύ κερδοφόρα επιχειρηματική δραστηριότητα στην οποία επιδίδονται κολοσσοί, από τα χρηματιστήρια και τις τράπεζες ως το Reuters. Η κατοχή τους στο πλαίσιο του σχεδιασμού της ευρωπαϊκής νομοθεσίας αποτελεί βασικό συστατικό του γραφειοκρατικού κεφαλαίου που είναι συγκεκριμένο στην ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική ρύθμιση και ένα από τα βασικά «όπλα» της χρηματοπιστωτικής μηχανικής στην πολιτική διαδικασία.

Κατά την πολιτική διαδικασία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (κατάθεση τροπολογιών και ψηφοφορία στην Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων και στην Ολομέλεια), συγκεκριμένες ομοσπονδίες εταιρειών συμμαχισαν με συγκεκριμένες πολιτικές ομάδες και ευρωβουλευτές σχηματίζοντας λίγο πολύ σταθερά δίκτυα ανταλλαγής πληροφοριών. Η τροφοδότηση των βουλευτών με δεδομένα αγοράς από τα λόμπι ήταν βασική πτυχή της λειτουργίας των δικτύων αυτών. Οι ομάδες των φιλελεύθερων (ALDE) και των αντιφεντεραλιστών συντηρητικών υπό τους Βρετανούς (ECR) συνεργάστηκαν στενά με μια συμμαχία λόμπι που περιλάμβανε την AFME, την EFAMA και τα μέλη τους (δηλαδή όλες τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες και τους asset managers), καθώς και το χρηματιστήριο του Λονδίνου<sup>8</sup>, και πάλευαν για να παραμείνει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της αγοράς εκτός διαφάνειας. Οι σοσιαλδημοκράτες (S&D), οι Πράσινοι και η Αριστερά (GUE) δούλευαν με την ομοσπονδία των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων (Federation of European Securities Exchanges – FESE), τις ομοσπονδίες των

Γερμανών και των Σκανδιναβών μη τραπεζικών μεσαζόντων (Bundesverband der Wertpapierfirmen – BWF και Nordic Securities Association), τους μικροεπενδυτές (Better Finance), τα συνδικάτα και τις ΜΚΟ για να έρθει ένα όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό των συναλλαγών στις ρυθμισμένες αγορές.<sup>9</sup> Το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, που είναι το μεγαλύτερο του Ευρωκοινοβουλίου, έπαιξε το ρόλο του καταλύτη σε ένα συμβιβασμό ανάμεσα στα δύο στρατόπεδα, συμμαχώντας στα πιο ουσιαστικά ζητήματα με την πρώτη συμμαχία που αναφέραμε.<sup>10</sup>

Χαρακτηριστικό του πόσο στενή ήταν η συνεργασία μεταξύ ευρωβουλευτών και λόμπι για το MiFID/R είναι το ότι 3 από τους 10 πιο ενεργούς ευρωβουλευτές σε αυτό πήγαν να δουλέψουν στα λόμπι μετά το πέρας της κοινοβουλευτικής θητείας τους: η πρώην πρόεδρος της Επιτροπής Οικονομικών Υποθέσεων, Βρετανίδα φιλελεύθερη Σάρον Μπόουλς (Sharon Bowles) πέρασε στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου, ο Σουηδός φιλελεύθερος Όλε Σμιτ (Olle Schmidt) στη συμβουλευτική «Hume Brophy», βασικός πελάτης της οποίας είναι η EFAMA, και η Βρετανίδα Εργατική Αρλίν Μακάρθι (Arleen McCarthy) στη συμβουλευτική «Sovereign Strategy», βασικός πελάτης της οποίας είναι το Reuters. Δύο βουλευτές του Γερμανού Πράσινου Σβεν Γκίγκολντ (Sven Giegold) πήγαν στή βρετανική ομοσπονδία asset managers. Δύο ακόμη ενεργοί βουλευτές προέρχονταν από τις τράπεζες: η Βρετανίδα Συντηρητική Κέι Σούνιμπουρν (Kay Swinburne) προερχόταν από την Deutsche Bank και ο Γάλλος Συντηρητικός Ζαν Πολ Γκοζές (Jean-Paul Gauzès) από την Dexia.

Μετά την υιοθέτηση της θέσης του Κοινοβουλίου, το Συμβούλιο χρειάστηκε άλλους επτά μήνες ώστε να καταλήξουν

8. Τα χρηματιστήρια έχουν αυτονότο συμφέρον να είναι υποχρεωτικό οι συναλλαγές να γίνονται σε ρυθμισμένες πλατφόρμες γιατί αυτό σημαίνει αύξηση των πελατών τους και του κύκλου εργασιών τους. Το μεγαλύτερο χρηματιστήριο του Λονδίνου ωστόσο επέλεξε να συμμαχήσει με τους σημαντικότερους πελάτες του, που είναι οι τράπεζες, ώστε να αλλάξουν όσο το δυνατόν λιγότερα πράγματα στις αγορές.

9. Η πρώτη συμμαχία στηρίζονταν ενεργά από τη βρετανική, την ολλανδική και τις σκανδιναβικές κυβερνήσεις μέσα στο Συμβούλιο και η δεύτερη κυρίως από τη γαλλική κυβέρνηση.

10. Το ίδιο έπραξε και η γερμανική κυβέρνηση.

τα κράτη-μέλη σε μια διαπραγματευτική θέση και να αρχίσει έτσι ο «τριλόγος». Ο τρίλογος είναι μια μυστική διαδικασία κατά την οποία διαπραγματεύονται το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με την υποστήριξη της Κομισιόν, η οποία έχει δικαίωμα να αποσύρει ανά πάσα στιγμή την πρότασή της. Ο μη δημόσιος και τεχνικός χαρακτήρας του τριλόγου τον καθιστά πεδίο κρίσιμης εμπλοκής των διάφορων λόμπι, τα οποία συγκροτούν συμμαχίες με συγκεκριμένες κυβερνήσεις, ευρωβουλευτές και τμήματα της Κομισιόν και θέτουν τα πολυάριθμα στελέχη τους στην υπηρεσία της εκάστοτε συμμαχίας. Κατά τη φάση αυτή, η διαδικασία μοιάζει συχνά με μάχη ομάδων συμφερόντων που χρησιμοποιούν τους πολιτικούς ως «πληρεξούσιους»: Οι πολιτικοί προωθούν ηλεκτρονικά, αμέσως μόλις τα λαμβάνουν, όλα τα διαπραγματευτικά κείμενα στους λομπίστες, οι οποίοι τους προτείνουν ποies τροποποιήσεις πρέπει να ζητήσουν. Η υπεροχή του ιδιωτικού τομέα σε ανθρώπινο δυναμικό και κατοχή πληροφορίας καθιστά εξαιρετικά αδύναμο οποιοδήποτε γκρουπ κυβερνήσεων, πολιτική ομάδα ή οποιονδήποτε δημόσιο αξιωματούχο επιχειρήσει να μετέχει στη διαπραγμάτευση του τριλόγου χωρίς τη στήριξη κάποιας συμμαχίας ισχυρών εταιρειών.

## Η «πολιτική» διαδικασία ως παρένθεση ανάμεσα σε τεχνοκρατικές διαδικασίες

Με δεδομένα όλα αυτά, δεν ήταν έκπληξη το ότι το τελικό νομοθετικό κείμενο που συμφωνήθηκε το Γενάρη του 2014 για την αναθεώρηση του MiFID/R έβριθε τόσων εξαιρέσεων από την «υποχρεωτική» διαφάνεια των συναλλαγών, ώστε ένα πολύ μεγάλο μέρος των αγορών παραγώγων και το μεγαλύτερο μέρος των αγορών ομολόγων παρέμεινε εκτός ρυθμίσεων. Το τελικό αποτέλεσμα θα μπορούμε να το ξέρουμε μόνο ένα ή δύο χρόνια μετά την έναρξη της ισχύος της νέας νομοθεσίας, δηλαδή γύρω στο 2020. Κι

αυτό γιατί, αφού καταληχθεί το νομοθετικό κείμενο, η ESMA έχει δύο χρόνια για να επεξεργαστεί τα εφαρμοστικά μέτρα. Κρίσιμες λεπτομέρειες που καθορίζουν το κατά πόσον αλλάζει το στάτους κβο παραπέμπονται συχνά στην ESMA όταν ο πολιτικός συμβιβασμός στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο αποδεικνύεται αδύνατος. Αυτό έγινε, για παράδειγμα, σχετικά με το αν θα συνεχίσουν να μπορούν οι τράπεζες να ποντάρουν εναντίον των πελατών τους σε «σκοτεινές» πλατφόρμες συναλλαγών που έχουν στήσει οι ίδιες. Η ESMA ανοίγει έναν νέο διετή κύκλο διαβουλεύσεων με τις ενδιαφερόμενες εταιρείες πριν προτείνει 45 μέτρα που εγκρίνονται μόνο από την Κομισιόν και 26 μέτρα στα οποία μπορεί να ασκήσει βέτο το Κοινοβούλιο ή το Συμβούλιο.

Πέντε συμβουλευτικές ομάδες βοηθούν την ESMA να φέρει σε πέρας αυτά τα καθήκοντά της στο MiFID/R. Το 69% των μελών τους προέρχεται από μεγάλες εταιρείες του χρηματοπιστωτικού τομέα. Το υπόλοιπο αποτελείται από μη χρηματοπιστωτικές εισηγμένες πολυεθνικές, από ενώσεις επαγγελματιών του χρηματοπιστωτικού τομέα, ακαδημαϊκούς, συνδικάτα, ΜΚΟ και μικρούς επενδυτές. Το 50% περίπου των μελών είναι τράπεζες, άλλοι μεσάζοντες (*brokers*), *asset managers* και χρηματιστήρια. Ακόμα μεγαλύτερη είναι η κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου στις γραπτές διαβουλεύσεις και στις δημόσιες ακροάσεις που οργανώνει η ESMA. Ως επιστέγασμα, η ESMA προσλαμβάνει και αυτή, όπως η Κομισιόν, συμβουλευτικές και *think tank* που εξαρτώνται οικονομικά από τη χρηματοπιστωτική βιομηχανία για να τη βοηθήσουν στην ανάλυση των προτιμήσεων του ιδιωτικού τομέα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ιστορικό των 15 στελεχών της ESMA τα οποία συντάσσουν τα εφαρμοστικά μέτρα στη βάση των συμβουλών που παίρνουν από τον ιδιωτικό χρηματοπιστωτικό τομέα. Το 73% των στελεχών αυτών έχει δουλέψει στο παρελθόν στον τομέα αυτό. Το 26% πέρασε κατευθείαν από τους χρηματοπιστωτικούς κολοσσούς JP Morgan, Dexia, το λόμπι AFME και



το Χρηματιστήριο του Λονδίνου στην ESMA. Οι επικεφαλής της βρετανικής ρυθμιστικής αρχής Financial Conduct Authority (FCA) ανέλαβαν τον κύριο συντονιστικό ρόλο της δουλειάς της ESMA στο MiFID/R 2. Είναι σύνθηρες πρώην στελέχη του Χρηματιστηρίου του Λονδίνου να πηγαίνουν στην FCA και τούμπάλιν, συνθήτως κατακτώντας υψηλότερη θέση μέσα στο χρηματιστήριο μετά την απόκτηση πολύτιμης εργασιακής εμπειρίας στις ρυθμιστικές αρχές. Οι μισθοί των 15 αυτών στελεχών της ESMA είναι πάνω από 6.000 ευρώ το μήνα. Πρόκειται για μισθούς αρκετά σημαντικότερους από της μεγάλης πλειοψηφίας των 300 λομπιστών που δούλεψαν στο MiFID/R, με εξαίρεση τους διευθυντές ομοσπονδιών εταιρειών και γραφείων ευρωπαϊκών υποθέσεων μεγάλων τραπεζών κ.λπ., οι οποίοι έχουν διπλάσιο ή και παραπάνω μισθό. Η μεγάλη μάζα των λομπιστών δεν έχει την τύχη να περνάει από κάποιο σημαντικό δημόσιο πόστο. Όσοι όμως την έχουν βάζουν πλώρη για διευθυντικές θέσεις στον ιδιωτικό τομέα, όπου μπορεί να κερδίζουν τα δεκαπλάσια απ' ό,τι στις υψηλότερες θέσεις στη δημόσια διοίκηση. Η ESMA αντικατέστησε το 2011 την άτυπη Συντονιστική Επιτροπή Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών, (Committee of European Securities Regulators – CESR). Το σύνολο των πρώην προέδρων και γενικών γραμματέων της CESR πέρασαν μετά τη λήξη της θητείας τους σε διευθυντικές θέσεις σε οντότητες όπως η AFME, η «Euroclear» ή η «Euronext».<sup>11</sup>

## «Δημοκρατία» μεταξύ εταιρειών

Η ESMA, ως ο κατεξοχήν «αποπολιτικοποιημένος» και τεχνοκρατικός οργανισμός της ΕΕ που ασχολείται με το θεσμικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών αγορών, συνεχίζει –χωρίς να προσπαθεί να το κρύψει– να θεωρεί τη στενή σχέση με τις εταιρείες όρο ύπαρξής της αλλά και

πηγή «δημοκρατικής νομιμοποίησης» (Demarigny, 2004). Αυτή ήταν η δηλωμένη λογική και των υπόλοιπων θεσμών της ΕΕ πριν την κρίση. Την εξέφρασε ανάγλυφα ο αρμόδιος επίτροπος για τις χρηματοπιστωτικές αγορές Φριτς Μπόλκεσταϊν (Frits Bolkestein): «Δεν μπορούμε να επεξεργαζόμαστε τις προτάσεις μας για τη χρηματοπιστωτική νομοθεσία από έναν γυάλινο πύργο. Πρέπει να τις υποβάλλουμε σε εις βάθος εξέταση από τις επιχειρήσεις στις οποίες θα εφαρμοστούν» (Bolkestein, 2004). Ο πολιτικός λόγος άλλαξε κάπως για λίγα χρόνια μετά την κρίση όταν ο επίτροπος Μισέλ Μπαρνιέ (Michel Barnier) είπε για πρώτη φορά ότι ο λόγος των συνδικάτων, των καταναλωτών και των μικρών επιχειρήσεων δεν ενδιαφέρει λιγότερο την Κομισιόν απ' ό,τι των χρηματοπιστωτικών κολοσσών. «Παλινορθώθηκε» στο προ της κρίσης σημείο μηδέν με το διορισμό του πρώην λομπίστα του Σίτι του Λονδίνου και της HSBC Τζον Χιλ (John Hill) ως επιτρόπου για τις χρηματοπιστωτικές αγορές στα τέλη του 2014. Ο Χιλ απέφυγε επιμελώς όσο έμεινε επίτροπος να υιοθετήσει τις ούτως ή άλλως με μικρό πρακτικό αντίκρισμα δεσμεύσεις του Μπαρνιέ για «ισότιμη διαβούλευση». Για τον Χιλ τα μη καπιταλιστικά συμφέροντα έπρεπε να έχουν «μια» θέση στις διαβουλεύσεις αλλά σε καμία περίπτωση ισότιμη.

Η αντίληψη από μέρους της ηγεσίας της ΕΕ της «δημοκρατίας» ως του ισότιμου δικαιώματος έκφρασης μεταξύ των καπιταλιστικών επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε μια αγορά στον καθορισμό του κρατικού θεσμικού πλαισίου αυτής της αγοράς είναι σε άμεση συνέχεια με την αντίληψη του ορντολιμπεραλισμού, που αποκλείει ως «νόθευση του ανταγωνισμού» το να λαμβάνονται υπόψη άλλες λογικές εκτός εκείνων της αγοράς κατά τη συγγραφή των νόμων. Ακόμα και ο σημαντικότερος ρόλος για τα συνδικάτα, τον οποίο αναγνωρίζει ο ορντολιμπεραλισμός σε σύγκριση με το νεοφιλελευθερισμό της σχολής του Σικάγου –όπως κατά κάποιον τρόπο και η ΕΕ σε σύγκριση με τις ΗΠΑ ή τη Βρετανία–, περιορίζεται σε μια λειτουργία

11. Χωρίς οι τέσσερις συγκεκριμένοι να έχουν πρότερη εμπειρία στον ιδιωτικό τομέα.

νουθέτησης των εργαζομένων, οι οποίοι πρέπει να συμβάλουν στην ανταγωνιστικότητα της επιχείρησής τους. Στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η εντελώς ολιγαρχική αυτή «δημοκρατία» καθορίζει το πώς οι καπιταλιστές μπορούν να «επανεπενδύουν» τα συσσωρευμένα κέρδη τους παρακάμπτοντας την ταξική πάλη που αναπόφευκτα ενέχεται σε κάθε παραγωγική δραστηριότητα. Καταδεικνύει τη σφιχτή κοινωνική συμμαχία μεταξύ κρατικού και ευρωενωσιακού πολιτικού και γραφειοκρατικού προσωπικού από τη μια και χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου από την άλλη, που αυξάνει την εξουσία και των δύο ομάδων στην υπόλοιπη κοινωνία. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές μπορούν να υπάρξουν μόνο αν οι κρατικές εξουσίες αναγνωρίζουν και, βασικά, επιβάλλουν σε όλη την κοινωνία την «αξιοπιστία» τους. Σε αντίθεση με τις αγορές υλικών προϊόντων, που μπορούν να υπάρξουν σε μη ανεπτυγμένη μορφή και χωρίς θεσμικό πλαίσιο, τα «ψηφία σε οθόνες»,<sup>12</sup> που είναι τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, δεν μπορούν να έχουν καμία αξία χωρίς θεσμικό πλαίσιο. Τα στελέχη των θεσμών της ΕΕ απολαύουν μεγαλύτερου κοινωνικού γοήτρου και εξουσίας και βελτιώνουν τις προοπτικές τους να τελειώσουν την καριέρα τους με τον πιο κερδοφόρο τρόπο ως διευθυντικά στελέχη του ιδιωτικού τομέα όσο πιο πλούσιες είναι οι εταιρείες τις οποίες ρυθμίζουν.

## Συμπέρασμα

Η χρηματοπιστωτική βιομηχανία έπεισε την Κομισιόν να ζητήσει την αναβολή για ένα χρόνο της έναρξης της ισχύος του MiFID/R 2, από το 2017 στο 2018. Για να το πετύχει αυτό, αρκέστηκε να δηλώσει ότι τα πληροφοριακά της συστήματα δεν ήταν ακόμα έτοιμα για την αλλαγή κι αυτό παρ' ότι το νομοθετικό κείμενο έχει καταληχθεί από το Γενάρη του 2014 και τα εφαρμοστικά μέτρα της ESMA ολοκληρώθηκαν το 2016. Τα χρηματοπι-

στωτικά λόμπι ξέρουν να «παίζουν» καθυστερήσεις, έτσι ώστε να αποφεύγουν ακόμα και την περιορισμένης εμβέλειας αύξηση της διαφάνειας και των ελέγχων στις πιο διαφιλονικούμενες πρακτικές τους, όπως οι «σκοτεινές» συναλλαγές, η μαζική έκδοση και στη συνέχεια ακύρωση εντολών στο πλαίσιο συναλλαγών υψηλής συχνότητας, ώστε να αλλάζουν οι τιμές, η κερδοσκοπία με τις τιμές των τροφίμων κ.λπ. που επιχείρησε να τους επιβάλει η ΕΕ στον απόηχο της κρίσης του 2008. Το βρετανικό δημοψήφισμα υπέρ της εξόδου από την ΕΕ ρίχνει τώρα μεγάλο πέπλο αβεβαιότητας σχετικά με το ποιο θα είναι το πραγματικό πεδίο εφαρμογής του MiFID/R 2. Με το σχέδιο για την «ένωση κεφαλαιαγορών», ο Βρετανός επίτροπος Χιλ πρόλαβε, πριν παραιτηθεί λόγω Brexit, να βάλει στις ράγες της μια διαδικασία αναθεώρησης<sup>13</sup> όλης της νομοθεσίας που υιοθετήθηκε ως απάντηση στην κρίση και μια επανεκκίνηση της τιτλοποίησης κυρίως στεγαστικών και άλλων δανείων που είχε διακοπεί από την κρίση.

Το κεφάλαιο έχει ανάγκη από τις φούσκες ώστε να κερδοφορεί μέσα σε αυτές, ενώ προσπαθεί να πετύχει ικανοποιητική υπεραξία στην παραγωγή. Το μόνο που δέχτηκαν τα «δίκτυα πολιτικής» τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών αγορών μετά την κρίση ήταν κάποια μέτρα αυτοπροστασίας, ενίσχυσης της αντοχής και σταθεροποίησης των αγορών και καμία ουσιαστική αλλαγή στον πυρήνα των πρακτικών τους, που εδράζεται στη χωρίς όρια παραγωγή «καινοτομιών» ώστε οι ζημιές να μετακυλιούνται προς τη μεγάλη μάζα των πολιτών, κι έτσι να μετατρέπονται σε κέρδη για τους χρηματοπιστωτικούς κολοσσούς. Από τη στιγμή που η κρίση του 2008 δεν οδήγησε σε μια εφ' όλης της ύλης αμφισβήτηση της θέσης των χρηματοπιστωτικών αγορών στην οικονομία και στην ανάδειξη ενός εναλλακτικού τρόπου διανομής των πόρων για επενδύσεις στη βάση της δημόσιας

ιδιοκτησίας και μιας δημοκρατικής διαχείρισης, οι αγορές αυτές είναι σε θέση να ανατρέψουν όποιες προσωρινές «ήττες» (βλέπε ανεπιθύμητους ελέγχους και περιορισμούς) υπέστησαν.

Στις ΗΠΑ η απόσπαση της χρηματοπιστωτικής ρύθμισης από τον κοινοβουλευτικό και άλλες μορφές δημοκρατικού ελέγχου επιτεύχθηκε μέσω της ενίσχυσης «ανεξάρτητων» ρυθμιστικών αρχών. Στην Ευρώπη η υπαγωγή της χρηματοπιστωτικής ρύθμισης στους πολιτικούς θεσμούς της ΕΕ πέτυχε μια πολύ μεγαλύτερη αυτονομία από τον δημοκρατικό έλεγχο. Αυτό φάνηκε στην κρίση, μετά την οποία τα δίκτυα πολιτικής έμειναν περισσότερο ανέπαφα και οι «μεταρρυθμίσεις» ήταν πολύ πιο αργές και περιορισμένες απ' ό,τι στις ΗΠΑ.<sup>14</sup> Η χρηματοπιστωτική «αγορά των αγορών» είναι στρατηγικό γράναζι του σημερινού καπιταλισμού στην Ευρώπη και δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς τους θεσμούς της ΕΕ, που εξασφαλίζουν τόσο τον ενιαίο σε όλη την έκταση της ΕΕ χαρακτήρα της όσο και την πολιτική υπεροχή του κεφαλαίου στον καθορισμό του πλαισίου της. Αντίστροφα, ο τρόπος με τον οποίο είναι στημένη η πολιτική και γραφειοκρατική μηχανή της ΕΕ για τον καθορισμό του πλαισίου αυτού δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς την καθημερινή δουλειά και ροή πληροφοριών από τους χρηματοπιστωτικούς κολοσσούς. Οι υπάλληλοι της Κομισιόν ή της ESMA δεν θα είχαν ιδέα τι νόμους ή τι εφαρμοστικά μέτρα να προτείνουν, ούτε οι σύμβουλοι των πολιτικών ομάδων τι τροπολογίες να

κάνουν αν δεν επικοινωνούσαν καθημερινά με τους λομππίστες. Οι πολιτικοί θεσμοί της ΕΕ τελούν υπό πλήρη γνωσιακή εξάρτηση από τις τράπεζες και τις άλλες χρηματοπιστωτικές εταιρείες.

Η συμμαχία «θεσμών» και «αγορών» εδράζεται στο κοινό συμφέρον των στελεχών και των δύο για την ένταση της εκμετάλλευσης της υπόλοιπης κοινωνίας και την ενίσχυση της εξουσίας και του πλούτου που συγκεντρώνονται στα χέρια τους. Το «συγκεκριμένο για τη χρηματοπιστωτική ρύθμιση γραφειοκρατικό κεφάλαιο» είναι το κοινωνικό κάστρο που χτίζουν από κοινού ώστε να επιβλέπουν από ψηλά την πεδιάδα της οικονομικής δραστηριότητας της κοινωνίας όντας οχυρωμένοι απέναντι στην κοινωνική πλειοψηφία.

Η ακρήστευση του «γραφειοκρατικού» αυτού «κεφαλαίου» είναι απαραίτητος όρος για να μπορέσει η κοινωνία να απαλλαγεί από το κυνήγι του καπιταλιστικού κέρδους ως κύριας κινητήριας δύναμής της που την οδηγεί σε τρομερές ανισότητες και στην καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων και της φύσης. Ούτε οι θεσμοί της ΕΕ μπορούν να λειτουργήσουν προς όφελος των τωρινών κυριαρχούμενων κοινωνικών ομάδων αφού η πολιτική δύναμη των θεσμών δεν βασίζεται σε κανενός είδους δημοκρατική εντολή ή «κοινωνικό συμβόλαιο» με αυτές τις ομάδες, αλλά στη συγκρότηση των εκπροσώπων των θεσμών σε ενιαία κοινωνική ομάδα με τους καπιταλιστές. Ούτε οι χρηματοπιστωτικές αγορές μπορούν να μεταρρυθμιστούν ώστε να λειτουργήσουν «για το καλό της πραγματικής οικονομίας» ή της κοινωνικά χρήσιμης οικονομικής δραστηριότητας. Οι πρώτοι πρέπει διαλυθούν διαμέσου της ανυπακοής σε αυτούς και της εξόδου της μίας χώρας μετά την άλλη από την ΕΕ. Οι δεύτερες πρέπει να κοινωνικοποιηθούν ξεκινώντας από εθνικοποιήσεις των τραπεζών και το κλείσιμο των κεφαλαιαγορών, πρώτα των πιο τοξικών προϊόντων, μέχρι την αντικατάσταση του συνόλου τους από δημοκρατικούς θεσμούς λήψης αποφάσεων για την κατανόμη των επενδύσεων. **T**

14. Η νομοθεσία «Dodd Frank», την οποία οι ΗΠΑ άρρισαν να επεξεργάζονται την ίδια χρονιά που η ΕΕ άρρισε να δουλεύει πάνω στο MiFID/R 2 (2009), μπήκε σε εφαρμογή το 2010 (ενώ το MiFID 2 θα μπει σε εφαρμογή το 2018) και περιλαμβάνει αυστηρότερους περιορισμούς όσον αφορά τις συναλλαγές εκτός πλατφόρμας, τα παράγωγα επί εμπορευμάτων, τις συναλλαγές υψηλής συχνότητας και το ποντάρισμα των τραπεζών εναντίον των πελατών τους. Στις ΗΠΑ έχουν ήδη επιβληθεί κάποιες ποινές για τα ζητήματα αυτά, ενώ στην ΕΕ δεν έχει καν αλλάξει η νομοθεσία μετά την κρίση.

- Καλαμπόκας, Γ.** (2013), *Βία, ιστορία, συνάντηση: Η θεωρία του Μαρξ για την πρωταρχική συσσώρευση, Διπλωματική Εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πολιτική Επιστήμη και Ιστορία», Πάντειο.*
- Μαρξ, Κ.** (2002), *Το Κεφάλαιο*, τόμ. 1, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή (διαθέσιμο στο: [http://rosalux.gr/sites/default/files/1st\\_volume\\_marx.pdf](http://rosalux.gr/sites/default/files/1st_volume_marx.pdf)).
- Μηλιός, Γ. – Δημούλης, Δ. – Οικονομάκης, Γ.** (2005), *Η θεωρία του Μαρξ για τον καπιταλισμό - Πλευρές μιας θεωρητικής και πολιτικής ρήξης*, Αθήνα, Νήσος.
- Baudrin, M.** (2016), *Tests, Groupes D'intérêts et Construction D'un Marché Européen* (presented at the Colloque "Pratiques de Lobbying et Europe", at Sciences Politiques de Lyon/Laboratoire Triangle, Lyon).
- Berger, F.** (2000), "La France, l'Allemagne et L'acier (1932-1952). De La Strategie Des Cartels À L'élaboration de La CECA", Université de Paris I, Panthéon-Sorbonne.
- Bolkestein, F.** (2004), *Learning the Lessons of the Financial Services Action Plan* (presented at the Edinburgh Finance and Investment Seminar).
- Corporate Europe Observatory** (2014), *The Fire Power of the Financial Lobby*, Brussels, April.
- Defraigne, J.-C.** (1999), "De L'abandon Progressif de La Stratégie Des Champions Nationaux À La Vague de Fusions de 1986-2001: L'origine Du Changement de Stratégie Des Entreprises Européennes Vis-À-Vis de La Construction Européenne Dans Les Années 80", in Bussière, E. – Dumoulin, M. (eds), *Milieux Économiques et Intégration Européenne En Europe Occidentale Au XXe Siècle : [Colloque, Arras, Décembre 1996]*, Arras: Artois Presses Université.
- Delors, J.** – Committee for the Study of Economic and Monetary Union (1989), *Report on Economic and Monetary Union in the European Community*, Committee for the Study of Economic and Monetary Union, 17 April.
- Demarigny, F.** (2004), «Régulateurs et régulés dans la construction des normes financières européennes», *Droit et économie de la régulation* 1, Paris, Presses de Sciences Po (PFNSP), «Hors collection».
- Denord, F. – Knaebel, R. – Rimbart, P.** (2015), "L'ordolibéralisme allemand, cage de fer pour le Vieux Continent", *Monde diplomatique*, Août.
- Denord, F. – Schwartz, A.** (2009), *L'Europe Sociale N'aura Pas Lieu*, Paris, Raisons d'Agir.
- Eucken, W.** (1952), *Grundsätze der Wirtschaftspolitik*, Mohr, Tübingen.
- Houben, H.** (2008), *La Crise De Trente Ans*, Bruxelles, Aden.
- Hrabanski, M.** (2007), *Evolution de La Conflictualité Sociale et Des Modes de Représentation Des Groupes D'intérêt Dans Un Espace Politique Multi Niveaux Les Agriculteurs Du Tabac et de La Betterave À Sucre En France et En Europe*, Université des Sciences et Technologies de Lille.
- Lapavistas, C.** (2013), *Profiting Without Producing – How finance exploit us all*, London, Verso.
- Laurens, S.** (2015), *Les Courtiers Du Capitalisme – Milieux D'affaires et Bureaucrates À Bruxelles*, Marseille, Agone.
- Lemoine, B.** (2016), *L'Ordre de La Dette – Enquête Sur Les Infortunes de l'État et La Prospérité Du Marché*, Paris, La Découverte.
- Martin, Annie**, "La production des savoirs sur les pesticides dans la réglementation européenne", *Vertigo* n° spécial, à paraître 2016.
- Moguen-Toursel, M.** (2004), «Les Structures de Représentation de L'industrie Automobile En Europe : Un Foisonnement de Réseaux Aux Stratégies Multiples?», in *Réseaux Économiques et Construction Européenne*, Bruxelles, PIE – Peter Lang.
- Moguen-Toursel, M.** (2007), "Lobbying, Compromis, Rapprochements Transversaux: Les Manœuvres Autour de La Définition D'un Nouveau Code Européen Pour Le Transport Routier (1950-1980)", in *Stratégies D'entreprise et Action Publique Dans l'Europe Intégrée (1950-80): Affrontement et Apprentissage Des Acteurs*, Bruxelles, PIE – Peter Lang, pp. 165-192.
- Seikel, D.** (2014), "How the European Commission Deepened Financial Market Integration. The Battle over the Liberalization of Public Banks in Germany", *Journal of European Public Policy* 21 (2), pp. 169-187.
- Théret, B.** (1990), «Apogée Et Déclin Du Rentier De La Dette Publique Dans Le 'Grand' XIXe Siècle Libéral (1815-1935) – Éléments Pour Une Réévaluation Du Développement Historique Du Capitalisme En Longue Période», *Economia et Sociétés*, *Æconomia* 14, pp 87-136.
- Transparency International** (2015), *EU Integrity Watch – Brussels lobbying in numbers*, Brussels, June.
- Tsingou, E.** (2009), *Regulatory reactions to the Global Credit Crisis: Analysing a Policy Community Under Stress* (presented at the Conference "Financial Regulation and the Crisis: Origins and Responses", Rome).
- Woll, C.** (2013), "The Power of Banks – Government Dependency upon the Banks Gives Them Huge Political Leverage", *Sheffield Political Economy Research Institute*.